

سوال :- وارث شاہ دی "پیر" انسائیکلو پیڈیا آف پنجاب
الے؟ تیار ڈاکیمنٹ خیال الے؟

سوال :- "پیر" وارث شاہ افسانہ نویں صدی عیسوی دے
پنجاب دی منقولہ تاریخ الے۔ شعری مثالاں
نال الین گل دی وضاحت کرو۔

کسے گل ٹوں ڈھنگ نال بیان کرن دا سلیقہ کسے کسے
ٹوں ای ہونڈا الے۔ شمع بھری ہووے، پھرواے اس
شمع اے قربان جا رہے ہوں تے ایس منظر ٹوں
دیکھن والی ہر اکھ اپنے اپنے انداز نال دیکھے گی۔
پہر زبان ایس واقعے ٹوں اپنے اپنے انداز نال بیان کرے
گی۔ جہ پیر دے حسن دی شمع روشن ہوئی تے ہر شاعر
نے اپنے اپنے زمین تے علم دے مطابق رائے ٹوں اس
عشق دی شمع اے واری جانڈیاں دیکھاں الے۔ وارث شاہ
دا انداز سلیقہ ٹوں دیکھ اتے ٹرا لاسی۔ اونہیاں نے پیر دے
قصے ٹوں اپنے اپنے سونے انداز نال بیان کیتا الے کہ ایس
قصے ٹوں اک لازوال داستان بنا دتا الے اور دوجے پاسے
وارث شاہ وی امر ہوئے ٹوں۔

وارث شاہ پنجاب دا عظیم آفاقی شاعر الے
اویدی بکھی "پیر" دا شمار دنیا دے وڈے ادب وچ

ہوندا ہے۔ وارث شاہ دی لکھی گئی "پیر" توں "دیوان
پنجاب" تے "انسائیکلو پیڈیا آف پنجاب" وی لکھا جاندا
ہے۔

1 - "پیر" انسائیکلو پیڈیا آف پنجاب :-

انسائیکلو پیڈیا آف پنجاب توں لکھنے والے سبھی
وہ لوگ تھیں جنہوں نے اپنے اپنے موضوعات پر
جائگہ لکھی توں ترقیب نال فرمایا کہ محفوظ لکھا گیا ہو
وارث شاہ نے پنجاب دی ترقیب و لفاظی تے تعلق
توں "پیر" وچ بیان کر کے ہمیشہ لکھی محفوظ کر دتا ہے۔

حسین شاہ پیر وارث شاہ بارے لکھنے والے :-

"رب نکرے جسے کہے پنجاب اپنی پیر شکل گوا دیوے
پیر" پیر پنج رہوے تے "پیر" دی گوء بنو کے پنجاب
دی پیر شکل اوہے روپ وچ اساری جاسدی انے جھیرا
روپ پنجاب دا اصل روپ ہے۔"

2 - "پیر" وارث شاہ دی باقی قصیاں وچ وچوں و لکھنا قصہ ہے :-

وارث شاہ پیر دا قصہ لکھن والے پہلا شاعر تھیں۔
وارث شاہ توں پہلے بھی لکھی شاعرانے "پیر" دی
قصوں لکھناں آئے۔ پیر وارث شاہ دا انداز
انوکھا تے نرالا ہے۔

وارث شاہ فرما اکھدے ہیں:

۷۔ یاراں اساں نوں آن سوال کیتا، عشق پیر دا نوں بنائی جی
ایس پریم دی جھوک دا سبھ قصہ، جیہ سوہنی نال سنائی جی

وارث شاہ نے یاراں دی فرمائش سے پیر دا قصہ لکھوالے
وارث شاہ اپنے دور دے غیر معمولی شاعر سن۔ تداوی دوشاں
یاراں نے انہاں نوں "پیر" دا قصہ لکھن دی فرمائش کیتی۔
وارث شاہ نے "پیر" نوں اتنے خوبصورت انداز نال لوز
جاڑیاں لے کہ کہندے ہیں۔

ختم رب دے کرم دے نال بیوی فرمائش پیا رٹا، بار دی سی

3۔ پنجاب دی تہذیب و ثقافت دی نمائندگی:-

وارث شاہ نے "پیر" دا قصہ شروع کرن لیا سبھ توں پہلے
پنجاب دی تہذیب و ثقافت نوں بڑی خوبصورتی نال اتر
بند و نوح بیان کیتا لے۔ اوہناں صرف چار مصرعے و نوح پنجاب
دی تہذیب و ثقافت نوں ایس انداز نال بیان کیتا لے کہ
پتال لدا لے کہ اوہناں دے دل و نوح پنجاب دی کتنی محبت
سی۔

وارث شاہ اکھدے ہیں:-

۷۔ اک تخت ہزاروں گل کھینے، جتے را بھیاں رنگ چھاپا لے
بھیل گھرو مساک اربیلے نہیں، سندر اک تھیں اک سوایا لے
والے، کوکلے، مندے، جھولنے، نوں ٹھاٹھے ٹھاٹھے چڑھایا لے
کی صفت ہزارے دی آنھ سفاں، گویا بہت زمین تے آیا لے

4- عورتوں کے حقوق دی گمانگی؛

وارث شاہ دی "بیر" ٹوں اس ویلے دیان میٹیاں
تے سو انیاں در استغفار سمجھا جاوے تے غلط نہیں ہے۔
بیر دی زبردستی دی شادی تے اجتناب ٹوں پتالدا الے
کہ خاندانی سٹیٹس تے جائیداد ان دی سنبھال لئی کر پیاں
دی فرضی دے خلاف اونیاں دا وناہ کر دیا چاند اسی۔
حالانکہ نکاح لئی منڈے تے ٹری دی فرضی شامل ہونا پڑوی
الے۔ بیر اگر دار اسی نظام دے خلاف بغاوت دی
آواز الے۔ اگر بیر دے کردار ٹوں حقوق نسواں دی
آواز اگھا جاوے تے غلط نہ ہوسی۔

ع قاضی مایاں طالبان بنو توری، منڈی تبتیڑی دوستی لیس ہوئی
گھر کھڑیاں دے نہیں و سنا میں، ساڑی انیاں دے نال خرس ہوئی

5- "بیر" دے کردار معاشرے دے جیوندے چالنے کے دار:

بیر در اقصہ ہاویل، بیر را اچھاری عشقیہ کہانی الے۔ بیر
الیں قلعہ وچ وارث شاہ نے "بیر" دے بیر کردار ٹوں
نکھیا الے۔ جیڑے اس وقت دے لیس پنجاب وچ موجود
سین آورا آج وی موجودین۔ "بیر" دا بیر کردار
سے وچ موجود ہونداں ہیر ناں پیل پیل کے۔

دی قاضی دائر دار:

وارث شاہ اپنے وقت دے قاضی دے بار وچ
نکھدے سین کہ روپے سے دے زر لے قاضی بھی خرد
جاسدے میں۔ قاضی رشتوں دی لالچ وچ ٹری دے انکار

نوں اقرار و رخ بدل دیند سن۔

ع کھان و ڈھیاں نت ایمان و چین ایہو مارے قاضیاں ساریاں نوں

نتن جوگی:

جوگی ہنکے لوکاں نوں لٹناوی اک رواج بن گیا سی۔

ع منگ کھاؤ تا کم تم مارج کرنا

ع نہ دیاڑی نہ لسیب حلال کرنا

نتن چوچک:

قصہ "نیر" و رخ چوچک الے پیر دی عکاسی کر والے
جو کم دولت دے سرتے لوکاں دے منہ بند کر ادیتا دیند والے
ع قاضی نوں وی خبر دیند والے۔ اور نال سی پیر دی نال نوں
یاں و رخ بدل دیند والے۔

ع چوچک اکھیاں جمانا اوس نوں ویاہ تیک تال سپیں چرا لیتے

نتن ملکی:

ملکی دا کردار اوس ہے الے زمانے دی کمزوریاں
دا کردار الے۔ ملکی چاندی الے کہ پیر دا ویاہ راٹھے نال پو
و بخے۔ لیکن لوکاں دیا کلاں سنن دا اوسد و رخ حوصلہ نہیں
الے۔

(v) سہتی دائر دار:

عورتاں دی فکاری تے فریب توں لوکاں دے سامنے
لاون لئی سہتی دائر دار تخلیق کیتا الے۔

ع شیطان شرطو نگرے ہتھ جوڑن، سہتی گورتا اسین جوگیان نی

(vi) سلطان دائر دار:

سلطان سیر دا بھرا الے۔ اسدے کردار توں الے عہدت مند
بھرا دائر دار دسیا الے۔ ماں اوہدی عہدت توں اپنیاں
لفظاں وچ بیان کردی الے۔

ع تیرے ویر سلطان توں خیر ہووے، کرے مزاوہ تیرے مفاوہ دا

(vii) سیرا کھڑا:

سیرا کھڑا خاوند الے۔ بڑا ہی بزدل خاوند الے۔
سیرا رات ہی سیر کولوں ڈر جاندا الے تے مڑا ویرے پٹے نہیں
جاندا۔ راجھ دے پھوں ماروی جھاندا الے تے پیر دے کواری
نہوون دی کواری وی دھندا الے۔ سیرا دے کردار وچ
دور دور تک عہدت دا نام و نشان نہیں الے۔

6- سیاسی تے سماجی صورت حال دے بارے وچ گل:

اوزنگ پید عالمگیر دی وفات ملوں اوہدے جانشین اپنے
کھنڈر وچ لٹکے کہ ناں دے حاکم رہ گئے۔ ملک وچ بھاؤناں تے
لڑائیاں شروع کرا دتیاں۔ اوہس ویلے جوڈ دے بازار
گرم سی۔ سبھی گل دا کوئی پیرو کار نہیں سی۔ سرف لوکاں

دی عورت داکوئی حل نہیں سی۔
ع جابل قاسم میں جگنو مت دینے، دانش مند دی ملت خوار ہوئی

7- علمی تہ ادبی صورت حال =

وارث شاہ نے اپنی "ہیر" وچ لکھدے سن کے اور لکھدے
دے زمانے وچ اسلامی تعلیم دار و اوج عام سی۔ لوک کتابیاں
تہ اسلامی جنگی رسالے پڑھدے سن۔ وارث شاہ دی
"ہیر" توں اوج دے زمانے دے لوکاں تائی سبق الے
کہ ساتوں اپنی اگلی نسلاں توں اسلامی تعلیم دار ورس
دیناں چاہی دا۔ تاکہ او معاشرے دے پیرامن تے
و دیاشہری بن سکے۔

8- کلام وچ پنجابی ثقافت دا ذکر:

وارث شاہ دے کلام وچ مٹھائیاں، گھنٹیاں، کھنڈیاں تے
زہوراں دی گل کئی الے۔ اونہاں عاشقاں دا ذکر وی کتیا الے۔
تہ نال نال بزرگاں، والیاں تے بیٹیاں دی گل وی کئی الے۔
رسم و رواج دے نال نال معاشی چال چلن، ثقافتی را
ڈکروں ملدا الے۔

9- اخلاقی قدراں دا زوال:

سیاسی تہ معاشرتی حالات دے نال نال اٹارو دیں
صدی دا پنجاب اخلاقی حوالے نال وی زوال پدیر ہو گیا
سی۔ وارث شاہ اخلاق دے مبلغ تے۔ وارث شاہ

کہندے سن۔
ع وارث شاہ اوہ سدا کی چونڈے سن، چہنیاں لیتیاں تہ کھنڈیاں

مکری گل:

پیر وارث شاہ اٹھارویں صدی دی سیاسی سماجی فہاشی
اخلاقی تہذیبی صورت حال دا اوہ خزانہ الے جیہ
وینج اُس وے دے لوکاں دے کردار انہماں دے سامنے
تینے والکون نظر آتے نیں۔ پیر توں پڑھنے توں لہجہ
رکس پنجاب پار ہر طرح دی افکار پیشین مکری الے
میں لئی اسنوں پنجاب دا انسا نکلو پیدیا انہما جاندا الے

سید النساء اللہ فرماندے نیں:

کہانی اپک ستائی جو پیر را بھنے کی
تو اہل درد کو پنجابیوں نے لوٹ لیا

بقول ڈاکٹر عبدالسلام خورشید:

پیر اٹھارویں صدی عسوی دے پنجاب دی سیاسی سماجی
تہذیبی حالت دا ارفق الے